

Meksikadaki ihtilâfların sebepleri

Meksika Hükümeti, ameleleriyle aralarında ihtilâf zuhur eden petrol kumpanyalarının mallarını, 18 mart tarihli bir kararnâme ile istimlâk etmiştir. Bu hâdiseler; meseleyle alâkadar olanları hayrete düşürmüştür.

Bu hâdisenin sebepleri hayli eskidir. Bu hususta bir hülâsa yapmak faidesiz olmaz;

1936 senesi nihayetine doğru gerek petrol kuyularında gerekse tasfiyehanelerde bir çok grevler olmuştur. Mal sahipleri sendikalarile, amele sendikaları arasında müzakereler o derecede uzamıştır ki, Mayıs 1937 de umumî grev ilân edilmiştir. En mühim on yedi Sosyeteeye ait 18.000 amele bu greve dahildi. O zamandan itibaren Reis "Cardenas", bu işe karışmış itidal ile hareket ederek işe başlanmasını emretmişti. Grev takriben 12 gün kadar devam edip benzinsizlikten bütün Meksikayı pek müşkül bir mevkie düşürdüktan sonra, 9 Haziranda nihayet bulmuştu. O zamandan itibaren müzakerelerde yeni bir devre açıldı. İşe başlama şartlarından biri de, "Junte Federal du Travail", tarafından eksper bir komisyon tayin edilerek Kumpanyaların, amelenin metalibatını maddî cihetten tatmin edip etmiyeceklerini tesbit ettirmektir. 6 Haziran 1937 de bu komisyon teşekkül etti; Mezkûr komisyonun 5 Ağustosda verdiği raporun ihtiva ettiği mühim noktalardan ve kumpanyaların verdikleri cevaptan evvelce bahsetmiştik.

Bu raporun neticesi, yalnız grev etmek

suretiyle itiraz eden sendikalıların lehinde idi. Eksperler raporu üzerine tetkikatta bulunmak için "Tribunal Federal du Travail" da 19 Ağustosta içtima etti. Sosyeterin müşterek itirazlarını kabulden sonra; amelenin yaşama tarzları hakkında tetkikata başladı ve amele kullananların itirazlarını nazarı itibare almak üzere eksper komisyonundan bir rapor daha istedi.

Mahkemenin kararı geciktiğinden, Meksika Hükümeti doğrudan doğruya müdahale ederek bazı grevlere nihayet verdirdi ve ihtilâflar hakkında bir nizamname tanzim ettirdi.

Velhasıl, 20 Kânunuevelde, "Junte Federal du Travail", kararını ilân etti, eksperlerin raporuna istinaden ameleye grev tazminatı, ücret kesilmemek şartile tatil, ailelerine yardım, içtimaî masuniyet ve saire gibi haklar da tanıyordu.

Bu noktai nazarı kabul etmiyen kumpanyalar, verilen kararı reddederek, Meksika Hükümetinin kanunlarına istinaden bir takım yeni davalar açtılar. Kânunuevvel nihayetine doğru Âli Mahkemeye gittiler ve 3 Mart 1938 de mezkûr mahkeme aleyhlerine karar verdi.

Müesseseler bu kararı da haksız telâkki ederek tatbikten imtina ettiler. Esasen muntaka hâkimi, tatbikata başlamak için kendilerine 72 saatlik bir mühlet vermişti. Aynı zamanda da dostane bir uyuşma temini için, Reis "Cardenas" kuvvetle müdahalede bulunuyordu. 16 martta telgraf haberleri

pek nikbin iken 18 inci akşamı birdenbire Reis "Cardenas" ecnebi Kumpanyaların aleyhinde olan bir kararname ile bunların mallarını istimplâk ettirdiğini ilân ediyor ve bu kararı almasının esbabını da şu şekilde izah ediyordu:

"Hükümet, almağa mecbur olduğu bütün kararların tatbiki için, milletten nihayetsiz bir itimat ve yardım istiyor. Maamafih icabında, idarem zamanından beri milletin inşasına gayret sarfettiği bütün müesseseleri istimplâk kanununun tatbikine bizi icbar eden iktisadî teahhütlerimizi karşılayabilmek için mevzuubahs olan büyük menfaatlara feda ederiz. Vatan toprağımızın altı, istimplâk edilenlerin tazminini temin edebilirse de, hepimizin biraz sıkıntıya katlanmamız lâzımdır. Hattâ Meksiko Bankası, lüzumlu gördüğü takdirde, Meksika iktisadiyatının esasından takviyesi için, paramızın hali hazırdaki kambiyo şeklinin tadilini de düşünmelidir. „

Radyoda verdiği bir nutukta, aldığı kararlar hakkında da şu şekilde *izahat* veriyor :

Petrol Kumpanyaları, Âli Mahkeme kararına itaat etmediklerinden, hâlen verilen ve ilerde verilecek olan mahkeme kararlarına riayet edilmesini temin için, memleket kanunlarımızın esasında bazı müessir tedbirler alınmasına, cumhuriyeti idare edenleri mecbur etti.

Bu Kumpanyalar paralarını çekip istihkaklarına nihayet verdiklerinden, gerek amelenin gerekse sanayiî menfaatinin namına, bu gayri tabiî vaziyete nihayet vermek icap ettiğinden Kumpanyaları itaata mecbur etmek, aynı zamanda bunların ameleleriyle olan mukavelelerine riayet etmediklerinden Hükümet bu istimplâk kanununu tatbika mecbur oldu. „

Diğer cihetten de Kumpanyalar, faaliyetlerinin hududunu çizerek, Londrada "Mexican Eagle" vasıtasile ilân ettiler.

Karar mucibince, Petrol Kumpanyaları -na ve bahren petrol nakliyatı yapan Kumpanyalara aid olan emlak, eşya, binalar, makinalar, tesisat, boru hatları, tasfiyehaneler, depolar, irtibat hatları, tevzi istasyonları, vagon ve rezervuar, vapurlar ve saire menafii umumiye namına istimplâk edilmiştir.

Maliye Nezareti; malları istimplâk edilen Kumpanyalara, istimplâk kanunu dahilinde tazminat verecektir: yani, 10 seneyi geçmeyecek bir müddet zarfında, istihsâl edilecek olan petrol ve müştakından tahassül edecek paradan (miktarları sonradan tesbit edilecektir) bir % delikle tazmin edilecektir.

İzahat isteyen matbuata, "Standard Oil of New Jersey" Reisi M. Farish, şu şekilde bir cevap vermiştir:

"Meksikada faaliyette bulunan Petrol Kumpanyaları, kendilerine *fazlaya* malolan istihsalâtı telâfi edecek pratik bir çare bulamamışlardır. Zira, Hükümet istihsâl edilen petrole keyfi bir surette çok ucuz bir fiat tayin etmiştir. Bu idare şeklinin de değişeceği zannolunmuyor. İstimplâk edilen araziye ele alacak olan heyeti idare reisi, şimdiki mal sahiplerinden ziyade muvaffak olamayacağı gibi, bu işlerde tecrübesi olmayan ameleye de idareyi teslim edemez.

Meselenin bu vaziyette olduğunu Meksikada herkes biliyor. Amelenin % 50 sine yol verilmiştir, ve kalanlarının da ücretlerinin % 25 i kesilerek çıkarılan arkadaşların tazminatına sarfedilmiştir. Kumpanyaların itirazdan geri durmayacaklarını ve Hükümetin bu kararından rücu edeceğini ümid ettiğini M. Farish ilâveten söylemiştir: o zaman, Hükümet tarafından mâniler çıkarılmamak ve içtimaî karışıklıklar halledilmek şartile, Kumpanyalar faaliyetlerini inkişaf ettirmeğe amadedirler, demiştir.

Kumpanyaların işletme ve tesisattan olan kayıpları 350 milyon dolar olarak tesbit edilmiştir. Bu meblağın 225 milyon doları "Anglo - Hollandajs " grupuna aid o-

lup 125 milyon doları da Amerika Kumpanyalarına aittir. Petrol istihsalâtı 1901 de başlayarak 1921 de 27.628.000 ton istihsalâta en yüksek noktasına vâsıl olmuş, sonra, 1932 de muntazaman 4.686.000 tona inmiştir. Bu tarihten itibaren istihsalât miktarı yavaş yavaş yükselerek 1937 de, 6.571.000 tona çıkmıştır. 1901 den 1937 ye kadar Meksika istihsalâtı 267 milyon tona baliğ olmuştur. Bu istihsalât, Amerika ve Rusya istihsalâtından sonra 3 üncü sırayı işgal etmiştir. Lâkin arazinin petrol zenginliği henüz keşfedilmemiştir. Zira ihale olunan 8.397.000 milyon hektardan ancak 100.000 milyonu işletilmektedir. İstihsal edilen petrol kıymetini Hükümet 3.726 milyon Pesos olarak tesbit etmiştir. En zengin verim senesi 365 milyon getiren 1921 senesidir. Son üç yılda : 1934 de 127, 1935 de 137, 1936 da 35, 1937 de 179 milyona baliğ olmuştur. Meksikada 10 kadar tasfiyehane tesis edilmiştir. Fakat, ehemmiyetleri muhtelifdir.

En mühimlerinden üçü "Mexican Eagle,, Kumpanyasına aittir. Done - Cecilia (Tempico) ya ait olanı günde 113.220, Minatitlan (Vera Cruz) e ait olanı 21.638 "Atzacapozales" inki en ufağı olduğundan 7.428 fiçı

çıkarırlar. " Huasteca Petroleum Co. ,, ve "Pierce Oil Co." Kumpanyalarının her biri günde 150.000 ve 15.000 fiçı çıkaran tasfiyehaneferi vardır. Umumî istihsalâtı günde takriben 2.900 - 3.009 fiçı olan diğer 5 tasfiyehane daha vardır. İhracat istihsalâta nisbeten azdır. En son seneler zarfında yapılan petrol ve müstakları ihracatı aşağıda gösterilmiştir :

1.000 hesabile fiçı		1.000 hesabile fiçı	
1932	22.588	1935	22.445
1933	22.026	1936	20.050
1934	25.018	1937	24.972

ihtilâfın son durumuna gelince:

Kumpanyaların kendi hükümetleri nezdinde yaptıkları müracaatlara rağmen İngiliz ve Amerika hükümetleri henüz resmen bir müdahalede bulunmamışlardır. İstimlâk muameleleri devam etmektedir. Hakları olan tazminatı tesbit etmek için Reis, Kumpanya vekillerini celp etmiştir. İstimlâkin ilk neticelerinden biri 3.60 Pesos 1 dolar iken şimdi doların 4.50 Pesos'ya çıkmış olmasıdır.